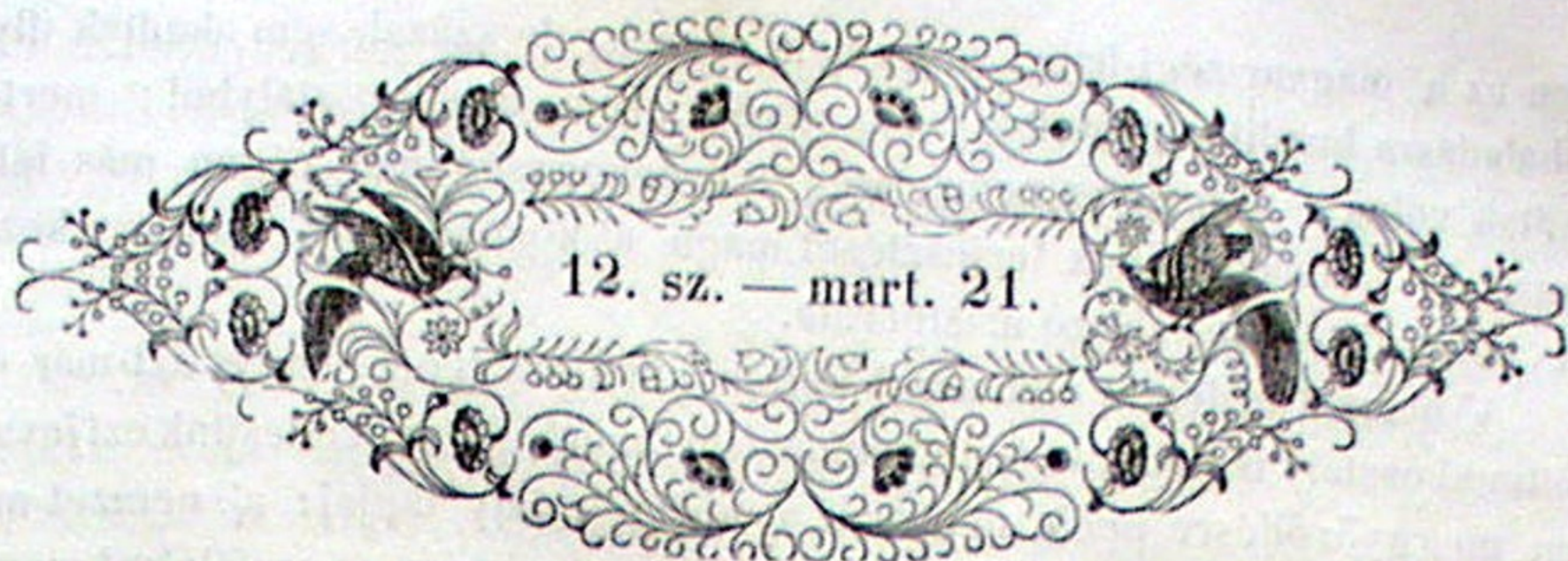

M É G E G Y H A N G

A' T Á R S A D A L M I Ö S S Z E F O R R Á S R Ó L.

Nem állhatom meg, hogy az Életképek 9-dik számában „Társadalmi összeforrás” cím alatti eszmélkedést néhány jegyzetimmal újra föl ne eleve- nitsem, különösen azon részt, mely nemzetiségünk kifejlésére, művelő- désbeni fölmagasulásunkra nézve az aristocratia születési hiuságáróli lemondásban olly nagy fontosságot helyez, midőn ezt mondja: „Emelkedjék túl a' sötét idők előítéletein az aristocratia, mondjon le születési hiuságáról; ereszkedjék le, igen, csak társalogni ereszkedjék le a' középosztályhoz! Ez magában csekély kívánság, annyi, mennyinek eleget tenni a' legszegényebb erőknek is hatalmában van; 's mégis milly sokat használand vele.”

Ha valaki ezen néhány sorról rövid véleményemet kívánná hallani, ezt felelném: Ne foltozzunk, midőn alkothatunk. A' nemzet tévedését egy osztály nem orvosolhatja, csak a' nemzet maga; egy műveltségben elmaradt osztályt a' másik műveltebbel való társalgási surlódás nem művelté, csak mázossá alakítja. Ha a' középosztályt műveltségben fölebb akarjuk emelni, mint áll, ne az aristocratákat kérjük, hogy hozzá leereszkedjenek, hanem az isteni sajtót küldjük, pünkösdi tüzes nyelvvel fölruházva, hozzájuk térítőül.

A' magyart nem az aristocratia születési hiusága miatti elvonultsága nemzetietlenité el, a' magyar nem az aristocratia le nem ereszkedése miatt maradt a' műveltség alanti fokán, nem: e' miatt ne vádoljunk senkit, ne vádoljuk e' miatt azon osztályt, mely nem abban hibázott, hogy a' néptengerbe nem vegyüle társalgani. Mindegy az, akár ezer főrendű, akár ezer középosztályu lelkes egyén terjeszti köztünk a' valót, jót, csak terjesztve legyen: de

épen az a' magyar régi baja, hogy nem ezerek, de százak sem akadtak ilyen előhaladásra buzdító apostolok, sem egyik, sem másik osztályból; mert ha akadtak volna, a' magyar nemzetiség 's érdekegység már régen más lábon állana. A' valónak, jónak terjesztését maga a' középosztály szintugy kezelheti, mint a' fölötte lebegő aristocrata.

A' nemzet érdekeit nem azért kell magunkévá tenni, mert azt már egy fölöttünk osztály is magáévá tette, hanem azért, mert meggyőződésünk ezt javalja. Ezen meggyőződésre pedig nemcsak a' középosztály tagjai: a' nemzet minden tagjai szert tehetnek a' nélkül, hogy valaha az aristocrata osztálylyal személyes érintkezésbe jöttek volna, — szert tehetnek, mihelyt általánosított józan oktatás uralkodik honunk iskoláiban. Nincs egyszerűbb tudomány, mint a' hazát szeretni, melly bennünket annyi jóval eláraszt; mint a' hon jólétét előmozdító akaratot fölébreszteni, mihelyt megmutattuk tanítványinknak (legyenek azok öszek, gyermekek, magyarok, vagy bevándorlottak), hogy a' nemzet boldogítása, gazdagítása: önboldogításunk, öngazdagításunk; mert a' nemzet belőlünk egyesekből áll. Ezen egyszerű tanokat mi szegény fénytelen születésűek épen ugy terjeszthetjük, mint a' fényes paloták lakói; miért erőltessük épen őket erre? És ezen egyszerű tanok hű terjesztése sokkal sikeresben forrasztják a' társadalmat egygyé, mint az aristocratia leereszkedése.

Mondom, az aristocratia vagy bármelley osztály — társasági tekintetben — bátran elkülönözheti magát születési hiuságból, különczségből, vagy bármikből, ha ezerekből áll is száma, a' milliók tömegétől, 's a' milliók ezt meg sem érezve vívhatják ki a' nemzetiséget, műveltséget. A' magyar nép elmaradásának nem az aristocratia, hanem ő m a g a az oka. Ha látta a' milliónyi tömeg eszesebb része, hogy az aristocrata könnyelműen hányja el nemzetisége egyellen fegyverét, nyelvét: tartozott-e a' középosztály őt követni? Ha meg akarunk térni, ne könyörögjünk tántorítóinknak, hogy térítsenek meg, hanem térjünk meg önerőnkől.

A' milliókból álló magyar népet nem vezethette az aristocratia maroknyi csoportja nemzetietlenség vétkébe, hanem csupán önbizalmatlanság; e' kór orvosa tehát valódi előhaladásunk vezére csupán a' magunk iránti bizalom lehet. Egy nemzetnek önerejére, nem egy benne alakult osztály erejére illik támaszkodnia. Ha ő s Hunyadink csak maga lett volna hős, nem nyert volna husz csatát. A' vezér irányt mutat, a' nép kiviszi azt. 'S a' vezér lehet épen olly kétes születésű, mint Hunyadi János volt, de nem lehet kevésbbé tiszta akaratu.

Ne erőltessük tehát a' történettől fénynyel árasztott ezen osztályt, sem szép szóval, sem szemrehányásokkal, a' középosztályokkal társalgásra; ez épen olly terhelő lenne a' középosztályuakra, mint ama csillogó termek lakóira nézve. Embert emberhez közeledésre csak rokonszenv vihet, így áll ez az osztályokra nézve is. Személyes közlekedésével hadd rendelkezék minden ember és osztály maga, hadd maradjon az aristocrata a' maga körében, ne kívánjuk személyét birni addig, míg önkénytesen nekünk nem ajándékozza.

És hogy ez megtörténjék, nagy részben magunktól függ: igyekezzük mi középosztályuak, nemes képezettségünk által mindenütt szükségessé, nélkülözhetlenné tenni magunkat: akkor nemcsak a' fényköröket, hanem a' hon minden köreit meghódítottuk. Sokkal szebb diadal ez, mint valamelly osztály hozzánk való leereszkedésének kivívása.

Hadd bálozzon, hadd theázzon, hadd társalogjon 'sat. tehát az aristocrata hasonló őszületésű társaival. Ez így volt, mióta a' törzsökfa feltaláltott, mióta gazdagra és szegényre oszolt az emberiség, 's így leend, míg ezen osztályzat állni fog. És hogy ez a' nemzetiség kára nélkül, az összeforrás gátlása nélkül történhetik, tanusítják a' franczia, angol 's más nemzetek, hol miénkhez hasonló rangszakadékok léteznek — 's a' nemzet mégis egy test, a' nemzetet mégis egy érdek lehelli át.

Nem tagadom, hogy az emberiség akkor érendi el művelődése főfokát, midőn abban minden álkegyeletet leomlaszt az uralkodó ész, 's a' becsületeség, a' tulajdon érdem minden körökben belépti jegyül fogadtatik. De míg ez történnék, ne csüggedjünk hitünkben: a' nemzet emelkedését, összeforrását legkevésbé sem hátráltathatja az aristocrata elszigeteltsége, ha érdekesség összefüze tartja annak minden osztályu egyesét.

Véleményem szerint tehát, társadalmi összeforrasztásra nem tartom szükségesnek az aristocratának a' középosztálybeli társalgását, 's ha indítványozó volnék, nem társalgásra, velünki társalgásra kérném az aristocratát, ez — jósolni merem — csak azt sem volna képes sükeríteni, hogy az aristocrata társalgásával megtisztelt középosztály, annak példáját követve, az alosztályt térítendő, vagy magához forrasztandó, azzal bizalmas társalgásba vegyüljön. Életről, a' szomorú életről írom ezt, mellynek minden osztályát és előitéleteit jól ismerem. Mondom, ha indítványozó volnék, nem támadnám meg az osztályok magántörvényeit. Valamint az indus nőt nem lehet rábeszélni, hogy férje sirján még ne égtesse magát; valamint a' szabadság eszméjeért vérét ontott szabad amerikai rá nem lehet birni, hogy ne tőrjön magához közel rabszolgát; valamint a' magyar nemes sehogyan sem tud azon nagyon igazságos követeléssel, hogy adózzék, megbarátkozni, 's még dicsekedni mer azon vétkével, hogy ő a' haza jóllétét elő nem mozdítja; valamint ezen az időtől szentelt fonákságoktól nem tudnak az emberek megszabadulni, noha már hatalmas térítőkkel kelle birkózniok: úgy nehezen lehet az aristocratát épen nem vétek-, csak gyöngeségszülte szokásából kimozdítani; de nem is szükséges, mint mondám, 's én jelen körülményeinkben ezen csak szokásai, nem érdekkülönbség által tőlünk elválasztott osztályhoz — mély hogy a' magyar nemzethez hű ragaszkodással van, épen az által mutatja, hogy e' nemzetért sokat tett őseire olly büszke — így szólnék inkább:

Te aristocrata! gyakorold hatalmadat, mellyel sorsod megajándékozott, hogy megmutasd az embereknek, nemzetednek, mi az ember, mi a' hazafi.

És mondanám: rendezz magad körül vakító fényt, ha gyönyört lel

benne érzékiséged; de hogy a' gyönyör szellemidet is áthassa, hazád munkásait ébreszd iparra pompáddal. És ekkor nemcsak mint élvező földfia, hanem mint honod határain belül ipart teremto, érzed a' dicsőülés malasztját, 's mint jóllétalkotóhoz emelkedik hozzád a' megfizetett munkás áldása.

És mondanám: ha nincs is kedved társalogni nemzeted osztályival, ne mulaszd el annak nyelvét magadévá tenni, hogy, mint Isten a' magasságban, hatalmaddal, kincseddel ennek javán czélszerűn munkálhass.

És mondanám: ha gyönyört lelsz benne, zárd magadat örök érinthetlenségbe, láthatlanságba, de, mint elzárt felsőbb lény, légy nagy, a' nemzet érdekét magadévá tenni, a' milliók érdeke előmozdításán kezedbe — magas czélok kivitelére — bizott kincsekkel munkálni.

És mondanám: tégedet jelölt ki Isten, a' sok kincsekkel tégedet halmozó, hogy rajta szellemi gazdagságot vásárolva embertársidnak, nevet vívj ki magadnak, fénykörödnél csillogóbbat 's őseidékint hosszú életűt.

És mondanám: ha örömet lelsz benne, foszd meg örökre a' középosztályuakat személyes társalgásodtól; de ne foszd meg magadat azon isteni érzelemtől, mellyre hatalmad jogosít, mellyet tizenkét millió nép javán való munkálás okoz. A' nagy teremto is láthatlan fényköréből halmozza áldással a' föld millióit. Te is csak magadat, de részvétedet ne vond el tőlünk.

És mondanám: becsüllek, hogy őseidre büszke vagy, mert mellyik nemzet nagyai lehetnek büszkébbek, mint a' magyaré? nincs magyar főcsalád, kinek ősei közül szellemnagyt ne mutathatna a' történet könyve. És kevés van főcsaládink közül, kiknek ősei hazájukért ne haltak volna meg a' mult véres századokban. Mondanám: becsüllek, légy büszke őseidre, légy hozzájuk hasonló, és ha nincs tér meghalni hazád szabadságaért, élj érte. Amaz nagyobb áldozat, de ez dicsőbb, következménydúsabb.

És mondanám: légy büszke, légy büszkébb, mint vagy, őseidre, azon őseidre, kik nemcsak hazájukat, hanem Európát is erősek voltak megvédni a' török 's más rohanások ellen. Légy büszke, és mint azok, a' magyar néppel (ha nem társalogsz is vele) harczolj együtt a' közjóért. Őseid vért, életet és vagyont áldozának a' hon szabadságaért: az ősökre büszke unokáknak csak észszel, szilárd akarattal és olykor erszénynyel kell adózni. És az ősei által megvédett hon a' tenni akaró unokák segélye által virulni fog.

Véleményem szerint; minden nemzet aristocratájának sokkal nagyobb hatáskört jelölt ki sorsa, midőn nem egy ember szükségét, hanem ezrek szükségét fedezni elég vagyonnal áldá meg. Ha van tehát hibája a' magyar aristocratának, nem az, hogy nem társalog velünk, hanem az, hogy a' reá bizott nagytőkét nem nemzete, tehát nem önjavára kamatoztatja. A' pusztá társalgásrai leereszkedése tehát csak foltozás, ámitás lehet, 's egyesek hiuságát csiklandozhatja, de a' bajon nem segíthet, érdekegységet nem szülhet, társadalomforrasztó nem lehet.

Azt nem mondom, hogy az aristocratia, lelkes akaratával, a' magyar nép nemzetiségét, művelődését nem eszközölheti: sőt azt állítom, hogy egy

olly anyagi hatalommal felruházott osztály eldöntő tényezője lehet példájával, áldozatával egy nemzet haladásának.

Én azt tartom, hogy valamint a' jelen élő aristocraták ősei a' harcztéren vezérkedének: ugy most is csak ezen állás illik unokáikhoz. Az aristocrata munkát, érdeket oszszon a' nemzet minden osztályával, vagy ha erőt érez magában, lépjen fel őseiként vezérül (mint tett is már néhány) 's vezessen százezreket a' műveltség dicstemploma felé, mint ősei vezették a' magyar népet, szabadságukért vívni, a' harczterre. A' magyar ősnagyok vezérlete alatt szabadságát, alkotmányát védte meg a' magyar nép, most is ezen csillogó szerep illik ezen hősök ivadékihoz. Ha az aristocrata osztály szilárd akarattal föllép 's zászlót tűz ki czélszerű intézkedésével vagy czélszerű intézkedésekbeni részvételével, a' művelődés, jóllét 's nemzetiesedés terére vezetendő a' zászlója alá gyűlőngöket: fogadom, hogy zászlója alá, (mint őseié alá, kikre büszke unokája) százezrenként gyűlnek a' jóllét, a' művelődés után épen ugy szomjuzó utódok, mint gyűlőngtek hajdani vitéz elei az ő aristocraták véres zászlója alá. És épen ugy tudand a' műveltségen nemesült magyar hazája javáért é l n i, mint ősei ennek szabadságaért nemesek voltak m e g h a l n i.

Nem, nem! az osztályzatokat többé föl nem oszlathatjuk, legfőlebb új formába önthetjük. Még ott is, hol természeti alakjában áll a' társaság, mutatkozik az osztályokra szakadás: az ügyesebb, erősebb zsarnokává vagy kormányzójává válik a' gyengébbnek, 's ezzé többnyire az erejét, ügyességét bámuló közvélemény emeli, azaz: a' gyengébb rész. Kérdem most, ha ezen természeti állapotban levő társaság gyengébb részének időjártával terhére válnék ezen osztályozás, 's fölszólitná az erősb az ügyesb osztályt: 'te erős, te ügyes osztály, ereszkedj le hozzánk, légy hasonló velünk;' leereszkednék-e a' már nemcsak erejében, ügyességében, hanem ezen kiváltságainak hozott tömjénezésben is kedvét lelő? bizonyosan nem. De ha azon ügyetlenebb, erőtlenebb vállvetve elhatározná, hogy ő hasonló erőssé, ügyessé edzeni magát: fogadom, nyertes lenne, 's ekkor a' rokon rokonnal összevegyülne. Ha a' természeti állapotú társaság aristocratája sem ereszkedik le, hát a' polgárilag szerkezett törvények által elkényeztetett hogy tenné ezt? Az osztályzatok korlátit egyedül két mód omlaszthatja le: vagy az, ha a' korláton belülieket nélkülözni tudjuk, vagy az, ha a' korláton belüliekre olly szükségessé tudjuk magunkat tenni, hogy az nem leereszkedésből, hanem szükségérzetből vegyül társaságunkba.

A' középosztálynak nem az aristocrata társalgására van szüksége, hanem nemzetiesedésre, művelődésre. Az elsőt, elég szomorú! az aristocrata osztálytól még most nem kölcsönözhetjük, a' másodikat csupán társalgás által nem szerezhethetjük meg. Valamint a' sziklára hullt mag nem kel ki, ugy a' társalgás csak ott hat üdvösen, hol már a' lélek előkészületekkel bír; a' melly egyén, vagy osztály pedig előkészülettel bír, nem szorul az koldult vagy erőltetett társalgásra.

Ha az aristocrata osztály, a' tudóstársaság alapítása helyett, termeit nyitotta volna meg a' középosztály számára, nem hiszem, hogy csak annyit is használt volna a' nemzet művelésére, összeforrására, mint az akademia létesítésével. Ezzel nem azt mondom, hogy az akademia csudákat tett, csak azt akartam példával megmutatni, hogy az aristocrata már czélszerűbbet is tett, mint tett volna leereszkedésével, és azt, hogy ha illynemű áldozattal nem szünik meg nemzetével társalgni, hatalmas összeforrást létesíthet.

Az aristocrata osztály tehát, ha kényelme úgy kívánja, személyes társalgását egészen elvonhatja a' középosztálytól; épen úgy elvonhatja, mint a' középosztály elvonja az alsóbb osztálytól: csak érdekei legyenek ugyanazok, mik a' nemzettest többi osztályiéi, — csak érdekei! Itt fekszik a' való titka. Ha az aristocrata, hatalmas anyagi 's szellemi erejét párosítva hona előhaladására kamatoztatja, akkor nincs miért vádolnunk őt; ha nem kamatoztatja, sőt megvonja: akkor ne a' középosztálylyal való társalgásra unszoljuk őt: ez nem lenne ír sebeinkre.

Az aristocrata leereszkedése tehát egyik esetben sem lehet a' középosztály átalakítására nagy fontosságu. Sőt egyikben, mint láttuk, nem szükséges, másokban ártalmas.

Ha a' középosztály még szellemműveletlen korában részesül egy általa fényénél, előjogainál fogva bálványozott osztály társalgásában, hajlandó annak még gyöngéit is elfogadni 's így csak árt az összevegyülés. Ha pedig a' középosztály a' műveltség magas fokát elérte, az emberi műveltségnek azon fokát, hol az ember, a' bálványimádás gözkörén fölülemelkedve, csupán józan ítéletével (nem előítéletével) latolja az emberlényeket: akkor nem lát a' földön több osztályt, csak kettőt, mellynek egyikének neve jó, másiké gonosz. Midőn, mondom, a' középosztály ezen fokon álland, épen úgy nélkülözhető számára az aristocrata társalgása, mint műveletlen korában káros.

Az aristocrata osztály tehát — hitem szerint — a' középosztály térítője nem lehet; nem, mert — mint mondám — okos lény előtt csak két osztály van, udvariságunk bókol többnek, előítéleteink ábrázolnak többet, de a' józan ész nem ismer többet. Ezek egyikének neve jó, másiké gonosz. És ezen két osztályban nézzetek csak körül ti, az aristocratákat elzártaságukból kizavarni akarók, és látandjátok, hogy ezen két osztály a' polgári osztályzat minden fokánál különbség nélkül vegyítve alakult. Van a' jók osztályában a' targonczástól az első aristocratáig, 's hasonlóan (elég szomorú!) a' gonosz osztály sem csupán a' rongyos népből áll. Mert ha csak abból állna, a' magyar nemzet ügye már régen azon ponton állna, hogy nem volna szükség társadalmi összeforrásra terveket készítenünk, hanem az már régen egygyé forrva haladna a' nemzetek sorában.

Hitem szerint, társadalmi összeforrást, nemzeti emelkedést, műveltséget a' nevelés ügyébeni közrészvét, az ipar lelkes előmozdítása 's a' haza népei törvény előtti egyenlősége idézhet elő.

Ha ezek létesítéseért az aristocrata, közép- és alsóosztály összemunkálva küzd, lehetetlen, hogy ne vívja ki az egész nemzetet boldogító jóllétet. Ezért pedig, azaz, egy érdekért, lehet millióknak együtt küzdeni a' nélkül, hogy egyes osztályokat korlátaikból kizavarva, azokkal egy atyának fiai- és leányaiként személyesen társalogjunk; a' nélkül, hogy mi középosztályuak valaha az aristocrata bársony-pamlagain ültünk volna, vagy az a' mi egyszerű lakainkba lépett volna. Ha szóval nem közeledhetünk azon fényes termek lakóival, van tollunk, van sajtónk: pompás híd ez lelkeink, eszméink összekötésére, üzzünk illy szellemi társalgást velök, de soha szemünk előtt nem veszítve, hogy ők nekünk testvéreink. Ha így szellemöket rokonunkká tettük, a' korlát ledőlt köztünk.

Hogy az elzárt osztály a' nem elzárthoz, vagy mint czímezni szokás: az aristocrata a' középosztályhoz közeledjék, azt nem társasági összeforrásunk kívánja, az nem szükséges a' középosztály érdekéhez: hanem az elzárt osztály léte kellemesítésére 's hasznosítására lenne nagy befolyással. Mert tapasztalás igazolja, ha az életet (melly az emberiség minden osztályából van alakítva) nem ismerjük, abban vagy hasztalanul élünk, vagy fonákul cselekszünk. Bármellyik bűnbe esnek a' sors választottai, egyiránt fájdalmas. Igen, aristocrata! ha kényelmed kívánja, szakaszd el társalgásodat a' magyar nép millióitól, ez, mint mondám, nem a' milliókra, inkább reád lehet kellemetlen; mert, hitem szerint: valami szörnyű rabság lehet, midőn a' nagy szép teremtésben csak néhány hozzánk hasonló lények körében határozzuk meg kerítésünket. De ha ez neked élvezet nyújt, miért tagadnád meg magadtól? Szakaszd el a' millióktól társalgásodat, ha így jobban érzed magadat; de el ne szakaszd e' millióktól érdekedet. Érezz együtt e' milliókkal, mert fölséges, milliókkal együtt érezni, és neked sokszorosan fönségesb: mert téged nemcsak érzelmet, érdeket osztani küldé szép magyar hon földére sorsod, hanem tenni, nagyot tenni is.

Te a' törvényalkotás főtényezője vagy, te lehetsz a' nevelési ügy fényes előmozdítója anyagi erőddel, 's az ipar hatalmas pártolója részvéteddel. Töltsd be hűn ezen téren hivatásodat, 's ha soha nem társalkodandsz is személyesen más osztályokkal, az mégis veled társalkodand. Küld el tetteidet közibök, 's a' magyar nép ezekkel fog társalkodni, 's te betöltöd nemcsak születésed követeléseit, hanem hazád iránti kötelességedet is. Az érdekegység nemzetet alkot, ha társalgásban külön leszünk is szaggatva.

Ha magyar aristocrata a' közügygyel társalkodand, akkor nemcsak a' közép, hanem a' hon minden osztályait részesíti társalgásában; akkor ősei méltó, büszke unokája lehet; akkor az érdekegységet gyorsabban eszközli, mint leereszkedő társalgásával; akkor, ha őnmaga lerontja is a' középosztálytól őt elválasztó falat,

a' nép tisztelete olyat épít, minővel egy születési óságtól szentelt sem dicsekedhetik.

En így gondolom ezt, tehát nem is írhattam másként.

Karacs Teréz.

A' CSAVARGÓ

(Vége.)

Mintegy óranegyedig várhatott itt e' rejtekében Dömsödi ur, a' félelem különféle nemeitől gyötörve ; majd rablónak hitte vélt üldözőjet, ki vagyonai után leskelődik, majd kísértetnek, ki lelkét akarja elrabolni, — majd — még valakinek, kit rég eltemetve hitt 's ki ha föltámadott volna, iszonyu titkok támadtak volna fel vele. E' gondolatnál csak remegve mert megállapodni, 's mentül jobban került az, annál inkább huzta ez eszme magához lelke figyelmét. A' sötétben mindenütt azon arcot vélte látni, azt a' sápadt tekintetet és sovány alkatot, mély sebbel szívében, mellyből lángoló vér csepeg, de az alkat mégsem tud meghalni. Hijába szúr újabb fájó sebeket kebelébe, hijába akarja azt eltemetni: az alkat minden dőfésre azt feleli: „én megölhetetlen vagyok,“ 's a' mint eltemettetik, vagy lábát, vagy kezét dugja fel a' sírból. — E' rémes phantazmák lassanként nehéz álomba mentek át, — a' mint ott összehúzódva feküdt, elaludt és álmodott még szívnyomóbb képeket. Azt álmodta, mintha vérrel mázolt arcok keresnék élesre köszörült késekkel 's kiabálnák nevét és szaglálnának utána. — Ő pedig elrejtözve a' föld gyomrába, egy mély sirban hallgatja, a' mint keresik és nem találják; — ekkor jön egy halavány alak, kinek szemei keresztül látnak a' sötét éjen, a' föld gyomrán és az ember szíven, 's lábával azon sírra toppantva, hová ő rejtve van, azt mondja reszkető hangon: „Itt keressétek, itt kell neki lenni.“

Fölébredt. — A' mint szemeit fölvetette, álmát látta valósulni; a' halavány száraz termet előtte állt.

— Itt van a' hintó, nagyságos uram! szólt az ember, legkisebb hangki-fejezés nem volt szavában, csak mint a' kísértetsohajlás, melly elhírhedt pusztalakokban hallható, hangzék az lejtés, erő nélkül ajkain.

Dömsödi ur azt hitte, hogy az ördögökkel van dolga; eszébe sem jutott, hogy a' „csavargót“ a' vele volt kopó hozhatta nyomára. Reszkedve huzódott tőle.

— Tessék felülni, — majd én hajtom a' lovakat; — az idő szépen kitisztult, egy óra alatt helyben leszünk; tessék felülni. —

Ekkor lehetett tizedfél óra éjjel.

Az epilepticus azt mondta: „Tizenegy órakor éjjel halott lesz!“

Dömsödi ur lankadtan, tehetetlenül hagyta magát karjánál fogva felemelni,